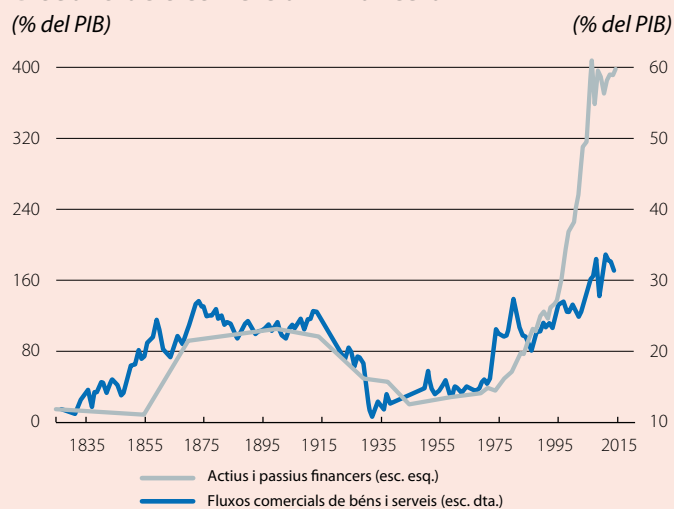

La globalització en una cruïlla històrica: desglobalització o reglobalització?

La globalització, definida com la integració a nivell mundial dels mercats de béns, de serveis, de capitals i de persones, és un fenomen que ve de molt lluny i que té encara molt marge de recorregut. La majoria d'estudis coincideixen que ens trobem a les acaballes de l'anomenada segona onada de globalització i que, si es produeix un nou impuls globalitzador, podríem entrar en la tercera onada d'aquí a poc temps. Cada onada s'associa a un procés de canvi tecnològic concret: la primera va discórrer entre el 1870 i la Gran Depressió i es vincula a la Revolució Industrial; la segona engloba des del final de la Segona Guerra Mundial fins a l'actualitat i s'associa a la revolució de les TIC, i la tercera, si es produeix, estarà profundament condicionada per la revolució digital. Cal destacar que la globalització es troba, en l'actualitat, en un punt d'inflexió crucial, ja que s'enfronta a reptes molt importants, dels quals en dependrà l'evolució en els propers anys. Així, hem de tenir present que ens trobem en una conjuntura força inestable i que cal escometre els desafiaments als quals s'enfronta si volem transitar cap a una globalització enfortida.

La globalització ha assolit, en l'actualitat, cotes mai vistes: l'índex de la globalització elaborat per l'Institut Econòmic Suís s'ha situat en màxims històrics i tres de les seves quatre potes (béns, capitals i persones, no els serveis) també reflecteixen la magnitud del procés globalitzador. Així, els fluxos comercials totals en percentatge del PIB van superar, en els anys setanta, el màxim històric de la primera onada globalitzadora el 1913, arran de la liberalització del comerç de béns, i, malgrat un alentiment en aquests últims anys, atribuït a factors cíclics (la Gran Recessió) i estructurals (fragmentació d'algunes cadenes de valor global), continuen exhibint nivells considerables. En canvi, els serveis continuen sent la gran assignatura pendent: malgrat que el seu percentatge sobre el total de les exportacions ha passat del 9% del 1970 al 25% actual, les traves reguladores continuen sent elevades en molts sectors (com els serveis financers i les telecomunicacions). Molts economistes han suggerit¹ que cal establir tractats de lliure comerç més ambiciosos per impulsar el comerç en serveis, la qual cosa seria especialment desitjable, ja que el canvi tecnològic facilita que molts serveis puguin ser exportats i importats amb més facilitat. Pel que fa a la pota financera, mostra uns nivells molt elevats d'integració, tot i un lleuger alentiment després de la crisi financera, que ha retret els fluxos de capital bancari.

Globalització comercial i financera

Nota: Els fluxos comercials no cobreixen tots els països del món, ja que corresponen a una mostra fixa de països dels quals hi ha dades des del 1825.

Font: CaixaBank Research, a partir de dades del Banc de Pagaments Internacionals.

La globalització en l'àmbit de les persones també és clau i ha adquirit una gran importància en el debat públic, tant pel seu impacte econòmic com pel drama humà de les crisis de refugiats (segons les Nacions Unides, 33.000 migrants van perdre la vida entre el 2000 i 2017 al Mediterrani per arribar a Europa). Malgrat que el percentatge de migrants sobre la població total s'ha mantingut estable al voltant del 3% en els 100 últims anys, en termes absoluts els migrants han crescut fins als 244 milions actuals, dels quals el 19% resideixen als EUA i el 23% a la UE. La major part dels fluxos han estat des de països emergents cap a països desenvolupats, i el 40% dels migrants tenen estudis universitaris, en un context de competició pel talent global que ha provocat una notable fugida de cervells entre les economies emergents.

Un cop fet aquest breu repàs dels diferents components de la globalització, cal analitzar quins són els reptes als quals s'enfronta avui en dia. Un primer repte és enfortir les grans institucions globals (l'FMI, el Banc de Pagaments Internacionals o BPI i l'OMC), que es van crear després de la Segona Guerra Mundial i que han donat suport a l'actual onada globalitzadora. L'FMI, per exemple, hauria de modernitzar els seus mecanismes de governança corporativa per donar més pes a les economies emergents, les quals han crescut de forma espectacular gràcies, precisament, a la globalització. En aquest sentit, és difícilment justificable que els països de l'OCDE tinguin un poder decisor del 64% al Fons, quan només representen el 46% del PIB mundial, i que la Xina tingui només una quota del 6%, quan el seu pes en l'economia global és ja del 19%. Pel que fa al BPI, la major interconnexió del cicle

1. Vegeu Staiger, R. i Sykes, A. (2016), «The Economic Structure of International Trade-in-Services Agreements», NBER Working Paper.

financer a nivell global suggereix un paper més actiu d'aquest i d'altres organismes financers a favor d'una major coordinació en política monetària i macrofinancera. Finalment, l'OMC hauria de jugar un paper més rellevant a l'hora de promoure una integració més harmònica de la Xina en el comerç mundial.

Un segon repte és assolir una millor distribució dels beneficis globals. És important destacar que la globalització de les últimes dècades ha tingut un efecte agregat positiu: a les economies emergents, ha permès que milions de persones sortissin de la pobresa i, a les avançades, ha generat guanys substancials de benestar, gràcies al fet que els consumidors han pogut gaudir d'una cistella més variada de béns de consum i a preus més assequibles. No obstant això, és de justícia afegir que, malgrat aquests beneficis, la globalització també ha perjudicat alguns sectors concrets: segons els economistes del MIT Acemoglu i Autor,² el 10% de la destrucció de llocs de treball al sector manufacturer nord-americà entre el 1999 i el 2011 (parlem de 560.000 llocs de treball) va ser degut a la major competència comercial amb la Xina. De tota manera, cal preguntar-se per què el debat sobre un model de globalització més inclusiu, que compensi els perdedors i n'eviti l'exclusió de la nova economia, és avui més viu que mai. La resposta és que, quan una economia està poc globalitzada, el benefici d'una major integració és elevat, ja que l'increment de la renda real agregada de l'economia és molt intens. En canvi, quan la globalització ja està en un estat més avançat, el marge per augmentar la dimensió del pastís és més petit i, en canvi, la importància relativa de les pèrdues dels sectors perjudicats augmenta. Això explica la importància creixent d'impulsar mesures per protegir els perjudicats pel procés de canvi, com les polítiques actives al mercat laboral o de protecció de rendes durant l'atur.

Finalment, un tercer repte de la globalització passa, inevitablement, per adoptar mecanismes que propiciïn que el procés de canvi tecnològic que estem presenciant sigui reeixit i inclusiu. Clarament, la revolució digital obligarà a reformular l'actual procés globalitzador i hi operaran forces en direccions dispars: d'una banda, la robotització pot reduir de forma dramàtica el ritme de les deslocalitzacions (segons Deloitte, s'espera que el cost d'un robot representi el 10% del cost d'un empleat *onshore*, enfront del 35% d'un empleat *offshore*), però, de l'altra, la major escalabilitat de la producció a nivell global pot generar l'aparició de superempreses globals amb potencials efectes negatius sobre la competència i també sobre el ritme d'innovació.

Si la globalització i les seves institucions no s'enfronten a aquests reptes amb rapidesa, podrien guanyar més força les opcions polítiques populistes que defensen que cal fer marxa enrere en la globalització. Diversos estudis³ mostren que ja han començat a recollir els primers fruits: tant als EUA com a la UE, a les àrees més perjudicades per l'augment de les importacions provinents de la Xina, el suport als partits populistes ha augmentat amb molta més força. Tant és així que alguns politòlegs ja s'aventuren a afirmar que el debat polític centrat tradicionalment en l'eix esquerra-dreta es traslladarà a una pugna aferrissada entre globalistes i populistes.

Abans d'acabar, és important analitzar com va descarrilar la primera onada de la globalització per veure si en podem extreure alguns ensenyaments. La involució va començar al final del segle XIX quan els governants del moment van decidir cedir a les pressions d'alguns sectors molt concrets (com els *lobbies* agrícoles) que exigien un augment dels aranzels. En paral·lel, països com els EUA, Canadà, Austràlia i l'Argentina no van saber gestionar amb encert les migracions massives provinents d'Europa, la qual cosa els va empènyer a tancar les fronteres en la segona dècada del segle XX. Alguns autors⁴ consideren que el sentiment antiglobalització de molts sectors de la població va ser un dels factors que va conduir a la Primera Guerra Mundial entre el 1914 i el 1918. Finalment, la Gran Depressió va donar l'estocada final a la primera onada: els països van reaccionar implementant polítiques proteccionistes a gran escala, la qual cosa va provocar un agreujament substancial de la crisi econòmica del 1929, amb àmplies repercussions globals. No en va, segons l'economista Jakob Madsen,⁵ els volums de comerç real a nivell global es van contreure el 33% entre el 1929 i el 1932, i dues tercers parts d'aquesta contracció van ser causades per les polítiques proteccionistes implementades.

En definitiva, en aquest article hem constatat que la globalització se situa en una cruïlla històrica i que ara és el moment d'afrontar els reptes pendents que l'han qüestionat. La veritat és que som moderadament optimistes: l'actual sistema de governança global disposa d'un ampli ventall d'instruments per forjar una globalització més moderna i inclusiva. Però, si no s'avança per aquesta via, correm el risc que l'ombra del passat es converteixi en el malson del present. De tots depèn no ensopegar dues vegades amb la mateixa pedra.

Javier Garcia-Arenas
CaixaBank Research

2. Vegeu Acemoglu, D. *et al.*, (2016), «Import competition and the great US employment sag of the 2000s», *Journal of Labor Economics*.

3. Vegeu Colantone, I. i Stanig, P. (2017), «The Trade Origins of Economic Nationalism: Import Competition and Voting Behavior in Western Europe», *American Journal of Political Science*.

4. Vegeu Bordo, M. (2017), «The Second Era of Globalization is Not Yet Over: An Historical Perspective», *NBER Working Papers*.

5. Vegeu Madsen, J. (2001), «Trade barriers and the collapse of world trade during the Great Depression», *Southern Economic Journal*.